

ARCTIC CONTAMINANTS
ACTION PROGRAM

ČÁHPPEŠČAÐÐALUOITIMAT

DIESELIS MURMÁNSKKAS

ARCTIC COUNCIL

acap.arctic-council.org

@ACAP_Arctic

Čáhppes čađđa: Manne das berošta?

Čáhppes čađđa lea dat čáhppes giehpaávnas mii boahdá dieselmutuvrrain, čitnaboaldin fápmodoaimmas, ja iežá gálduin mat boldet fossiilla boaldámušaid. Dat sisdoallá mearkkašahtti stuorra oasi partihkalahámat ávdnasa (particulate matter, PM), mii lea áibmonuoskkideaddji.

Čáhppesčađđaluoitimat váikkuhit áimmu kvalitehta ja oainnádagas, eko-vuogádagaid, ja dálkkádaga sakka. Olbmuides, čáhppesčađas lea heajus váikkuhus váibmo- ja vuoigŋanvuogádahkii ja dagaha árabut jápmima.

Jus njeaidá čáhppesčađđaluoitima de sáhhtá uhccut dálkkádatrievdama, erenoamážit árkatalaš guovllus. Čáhppes čađđa unnida speadjalastima muohttagis ja jienas, ja lasiha muohttaga ja jienja suddadanmeari. The Intergovernmental Panel on Climate Change (Stáhtagaskasaš panela dálkkádatrievdadusaide) meroštallá čáhppes čađa dego goalmmát stuorimus lieggananávnas in globálaččat. Njeaidin čáhppesčađđaluoitimiin ja váikkuhusat Árkatalaš guovllus lea vuoruhus Árkatalaš Ráđis.

Murmánska: Rivttes eavttut jođánis doibmii

Murmánska lea stuorimus gávpot Árkatalaš gierddu badjelis, ássiidloguin badjel 300,000 ássiiguin. Bargojoavku The Arctic Council's Arctic Contaminants Action Program (ACAP) válljii dán dehálaš gávpoga go implementere vuosttaš čáhppesčađđaproševtta danne go lea badjelmeari áššáigullelaš statistihkka ja dieđut, viidát geavahuvvon dieseljođihuvvon vuojánat, ja movttiidahtton báikkálaš ráđdehusdoarjja go galgá álggahit praktihkalaš doaimma meannudit čáhppesčađđanuosskkidemiid.

ACAP proševtta ovttasbargit

U.S. Environmental Protection Agency (EPA) | Battelle Memorial Institute

World Wildlife Fund - Russia | Murmansk State Technical University

ACAP (Doaimmaprogramma Arktalaš nuoskkideami vuostá) ovddida vuosttašinventeremiid

Vuosttaš ráđđehallama maŋŋil, ACAP prošeakta doaimmaoasálaččat mearridedje ahte vuosttaš lávki leai njeaidit nuoskkideami čáhpesčadahas leai nanu, vuolis bajás iskan gálduin guovllus. Dán sáhtii maŋŋil buohtastahtit daid vejolaš dieđuiguin.

Áššečeahpit Ovtastuvvon našuvnnas ja Ruoššas válde veahki doavttirgráđa studeanttain Murmansk State Technical Universitys, geat válde áibmokvalitehta iskosiid váldoguovlluin miehtá gávpoga, vákšu johtolaga, ja árvvoštalle nuoskkideami vuojániin geainnuid nalde gávpogis vai buoret sáhtte mearridit makkár lágan čáhpesčadđanusoskkideamit leat gávpogis. Dutkanjoavku gávnnašii lagabut 400,000 tonna čáhpesčadđa luito dieselgálduin juohke jagi Murmánska guovllus.

Čáhpesčadđaluotin Murmánska guovllus, 2012	
Luoitinsivalaš doaimma	Árvvoštallon luotin (kg)
Geaidnofievrrideapmi	54,000
Ruvkkitt	280,000
Lokomotiivvat	20,000
Huksehusat	10,000
Eanandoallu	3,000
Diesel generáhtorat	35,000
Fatnasat	4,000

Stuorimus gáldu guovllus, sivalaš 69% luoitimiin, lea ruvkeindustriija, mearkkašahtti oasis Murmánska ekonomiijas. Geaidnovuojániin, dego biillat, guorbmebiillat, bussat, leai dat nubbi stuorimus gáldu, sivalaš 13% luoitimiin. Ollislaš boadus dain dihtočoaggimis ja analysa almmuhuvvui geassemánu 2015 dárkkistuvvon áigečállošis Atmospheric Chemistry and Physics. (geahča <http://bit.ly/2cyc8WI>)

Geahččalanprošeakta Murmánska bussefitnodagas

Geahččalannjeaidinprošeakta ođastit muhtin oasi busiin báikkálaš bussefitnodagas njeiddii nuoskkideami 90 proseanttain, unnidii boaldingeavaheami, njeiddii doaimma- ja dikšogoluid, ja buoret bálvalusdovvasteami. Dát leai dakkár lihkustuvvan ahte gilvaleaddji bussefitnodat mearridedje jodihii seammá doaimma. Eanet dieđut bussefitnodaga proševtta birra, geahča:

<https://oarchive.arctic-council.org/handle/11374/389>

Nuoskkideamit ruvkedoaimmain

Murmánska lea ruoktu stuorra ruvkeindustriijai mas leat doaimmat miehtá guovllu. Njeallje stuorra, rabasroggeruvkki Murmánska guovllus addá dehálaš dieđuid guorahallamii ja ovddastii dan stuorimus oasi dieselboaldimis guovlulaš ruvkedoaimmain 2012:s. Gáldut čáhpes čadđii ruvkedoaimmain Murmánskas siskildii stuorra ruvkeguorbmebiillaid, hoigamiid, bulldozeriid, goaivunmašiid, rogganreaiduid, ja dievasmahtti vuojánat. Ruvkeguorbmebiillat boldet stuorimus proseantta dan ollislaš dieselboaldimis, geavahedje 85% dieselis geavahuvvon rabasroggeruvkkiin. Dasa lassin, ruvkeindustriija oaidná vejolašvuoda njeaidit čáhpesčadđanusoskkideami maid. Buoremus vuogit ruvkeindustriijai ovddiduvvon dán proševtta bokte sáhtta gávdnat <http://bit.ly/2cWBGeK>. Artihkal čadnon áššái Ruoššas, geahča <http://bit.ly/2dmcuOT>.

Boahtte lávkkitt: beaktileappot njeaidimat

Dát čáhpesčadđa guorahallama rahčamuš (vuosttaš dán hámis Ruošša ártkalaš guovllus) ja čáhpes čadđa njeaidin vuosttašproševttat jođus dahke vejolažžan mearrideddjiide, universitehtaide, ja earáide čadđahit rivttes doaimmaid čáhpesčadđa gálduide eará gávpogiin ja guovlluin ja boahtá veahkehit Murmánska go doaimmaha ja álggaha beaktileappot njeaidinstrategiijaid.

Oktavuodadieđut

Arctic Black Carbon Initiative
U.S. EPA Project Lead
Teresa Kuklinski
kuklinski.teresa@epa.gov

Oppalaš gažaldagaide ACAPa birra
U.S. ACAP point-of-contact
Hodayah Finman
finman.hodayah@epa.gov